

KIZILDERİLİ ARAŞTIRMASI - AHLÂK VE HEYECAN TESTLERİ

Turhan Yörükân

Son zamanlarda farklı kültürel gruplar içerisinde yapılan şahsiyet gelişmesi araştırmalarının en etraflılarından ve mühimlerinden birisi 1941 yılında başlıyan " Kızılderili Eğitimi Araştırma Projesi " dir. Chicago Üniversitesi ve Birleşik Devletler Kızılderili İşleri Dairesi tarafından yürütülen bu projenin genel gayesi Hopi, Navaho, Papago, Sioux, Zia ve Zuni gibi altı Kızılderili kabiledede şahsiyet gelişmesi meselesini sosyal-kültürel, coğrafi ve tarihi muhit faktörleri bakımından araştırmak, tahlil etmek ve mukayese etmektir. Projenin pratik olan cephesi ise, Kızılderili idaresinin müessiriyetinin ne şekilde arttırılabileceği konusunda bir takım tavsiyelerde bulunmaktır¹. Her iki maksadın gerçekleşmesi için araştırmaya antropoloji, sosyoloji, psikoloji, psikiatri, tıp, lengüistik, terbiye ve idare sahalarından birçok mütehassis katılmış ; bizzat saha araştırmalarına katılan mütehassıslarla birlikte, araştırmaya keza Birleşik Devletler Kızılderili Servisi'nden çoğu öğretmen olmak üzere yüze yakın personel iştirak etmiştir, saha metodlarını öğrenmeleri için de New Mexico'da, Santa Fe'de bunlar için iki haftalık bir seminer tertiplenmiştir. Mütehassısların nezareti altında testlerin teknik maharet istemiyen büyük bir kısmı bu öğretmenler tarafından tatbik edilmiş, Rorschach ve Thematic Apperception testlerinin tatbiki, çocukların sağlık muayeneleri gibi hususlar ise mütehassis elemanlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kızılderili araştırmaları, ilk saha problemi olarak, 1942-43 senelerinde her kabileye mensup iki veya daha fazla gruptan alınmış altı ilâ on sekiz yaşları arasında bin kadar çocuğun şahsiyet gelişmesini ele alarak başlamıştır. Uzun müddet sürmüş olan bu araştırmalar hâlen kendiliğinden yahut Tatbiki Antropoloji Cemiyeti'nin müzaheretıyla devam etmektedir. Bu faaliyet sonunda, bugüne kadar: (1) Hopi, Sioux, Navaho, Papago için kabile monografileri², (2) hükümetin Kızılderili siyaseti için teklif edilen çeşitli vasıta ve tavsiyelerden doğan materyelin teknik tahlilini ihtiva eden³ ve (3) sosyo-psikolojik tekniklerin neticelerini mukayeseli bir şekilde bildirmeye çalışan⁴ üç grup neşriyat meydana gelmiştir. Birlikte tespit edilen *araştırma metodları*, saha verilerinin birlikte tahlil ve tefsirinden doğan bir sosyo-psikolojik tahlil metodu ortaya çıkmıştır. Bu yazımızda, sadece, bu araştırmalarda ve bir Amerikan cemaati olan Midwest⁵.

te⁵ geniş mikyasta ve kısmen de memleketimizde tatbik edilmiş ve büyük bir teknik maharet istemiyen bir test grubunu, heyecan ve ahlâkî gelişmeyi ölçmeye yarıyacak bir test bataryasını *tanıtmakla* ve *vermekle* yetineceğiz.

AHLÂKÎ DAVRANIŞ VE HEYECAN TESTLERİ

Kızılderili Araştırması'nda ve Midwest'te ahlâk ve heyecan davranışlarının incelenmesinde, adapte edilmek suretiyle Piaget'nin *Oyun Kaideleri* ve *Hikâye Teknikleri* ile Bavelas'ın *Ahlâkî İdeoloji Testi*, Stewart'ın *Heyecan Tepkileri*, ve nihayet *Serbest Resim Testleri* kullanılmıştır. Bu araştırmalarda ahlâkî hüküm ve ahlâkî davranış incelenirken takip edilen düşünce tarzı şu olmuştur : “ Ahlâklılığın esası kaidelere saygıdır. Cemiyetler, ayrı ayrı, çocuklarına çeşitli öğretim vasıtaları kullanmak suretiyle davranış kaideleri ve bu kaidelere karşı bir takım vaziyet-alışlar öğretirler. Bunun için beklenektir ki, çocukların kaidelere karşı yaptıkları vaziyet-alışlar bir kabileden diğerine geçtikçe değişecek ve Kızılderili ile Midwest'li çocuklar arasında muhakkak ki farklar bulunacaktır ”.⁶ Genel mahiyette bildirilen bu fikrin tahkik ve tatbikinde Piaget'nin⁷, immanent adalet ve animizmin araştırılmasında ise daha evvel Eugene Lerner'in⁸ Amerikalı, Wayne Dennis'in⁹ ise Hopi çocuklarına anlattıkları Piaget tipi hikâyelerden istifade edilmiştir.

İsviçreli çocuklara *Oyun Kaideleri* hakkında sorduğu sorularla Piaget bir takım gelişme safhaları tespit etmiştir. Piaget'ye göre, çocuklar oyun kaidelerini altı ile on yaşları arasında değiştirilemez olarak kabul ederler; bu kaidelerin ekseriya baba ve tanrı gibi bir otorite tarafından konulduğunu düşünürler. On yaşını geçtikten sonra bu kaidelerin yavaş yavaş uyuşulduğu takdirde değiştirilebileceğini düşünmeğe başlarlar. Bunu sadece düşüncede değil, oyun kaidelerinde değişiklik yapmak suretiyle bizzat fiil halinde de gösterirler. Piaget'ye göre, bu gelişme safhalarına tekabül eden iki ayrı ahlâk vardır : “ zorlama ” yahut “ itaat ahlâkî ” ile “ uyuşma ” yahut “ muhtariyet ahlâkî ”. Çocuklar, “ zorlama ahlâkî ” nda kendilerinin dışında bir otoriteden kurallar kabul ederler ve bunları mutlak ve değiştirilemez olarak görürler ; “ uyuşma ahlâkî ” na doğru geliştikçe anlamak ve uyuşmak suretiyle kaideleri kendilerinin yaptıklarını öğrenirler. Çocuğun muhtariyet ahlâkına geçişi, ana - baba ve büyüklerin zıddına olarak, kendisine denk olanların ve oyun arkadaşlarının tesiriyle olmuştur. Ve çocuk, yavaş yavaş genelleştirmek suretiyle bunu diğer kaidelere, ahlâkî tavır ve hareket kaidelerine de teşmil etmiş ve şahsen ahlâkî sorumluluk duymağa başlamıştır.

Piaget, Batı cemiyetinde meydana gelen bu ahlâkî gelişme seyrinin ipti-

dailerde farklı olduğunu söylüyor. 24 Temmuz 1947 de, Paris'te, UNESCO' da " The Moral Development of the Adolescent in Two Types of Society, Primitive and 'Moderne' " ¹⁰ konusu üzerine verdiği bir konferansta iki tip cemiyet çocuklarının kurallara karşı farklı davranış geliştirdiklerini söylemektedir. Ona göre, " iptidai " denilen cemiyetlerde ekonomik iş bölümü bilinmemekte ve bunun neticesinde meydana gelen ferdi psikolojik değişiklikler, " sosyal sınıflar " ve çatışan ideolojiler de bulunmamaktadır. Bu cemiyetlerde kabilelerin gerçek reisleri " yaşlılar " dır. Yaşlılar, bir taraftan daha küçük yaş grupları üzerinde otorite kurarlarken, kendileri de ruhların ve cedlerinin iradelerinin esiri olmaktadır ; bu şekilde daha önceki nesiller daha sonrakiler üzerinde bir zorlama ve baskıda bulunurlar ve Piaget'ye göre bu " gerontokratik vetire " iptidai cemiyetlerde ferdin yaşlandıkça niçin daha az hür olduğunu onlar için nispeten daha hür oldukları devrenin neden çocukluk olduğunu izah eder. İptidai cemiyette fert, gençlik çağı ile birlikte birçok baskı, kontrol ve sınırlar âlemine girmeğe başlarken, " modern " cemiyette bu kontrol ve baskılardan gittikçe kurtulmakta, kendi zihni ve ahlâki idealini hür bir şekilde kendisi kurabilmektedir.

Piaget'nin ahlâki gelişme teorisine göre, modern olsun iptidai olsun bütün çocuklar ahlâki bir zorlama içerisinde gelişirler, ve cezaların her şeye kadar ve her şeyi bilen kaynaklardan geldiğine inanırlar. Bunlar ana-baba ve otorite sahibi diğer şahıslarla tabiat-üstü kuvvetler olabilirler ve çocuk tabii olanla tabiat-üstünü yahut canlı ile canlı olmayı ayıramaz. Ancak modern cemiyette çocuğun bu " ahlâki realizm " i yavaş yavaş kaybolarak co-operative bir ahlâk teorisine ; makul insanlar tarafından ifa edilen bir adalet teorisine ve kabahatin keşfedildiği zaman cezalandırılabilmesine inanmaya varmıştır. İptidai cemiyette ise vaziyet başkadır : cemiyetin dünya görüşü ferdi, mükâfatlandırmak ve cezalandırmak için insanların hareketlerini gözetliyen tabiat-üstü bir kuvvetin varlığına götürmüştür ve bunun için de küçüklerde olduğu kadar büyüklerde de *immanent bir adalet* fikri yaşamakta bulunmuş, belki daha da kuvvetlenmiştir.

Anlaşılabacağı üzere, Avrupalıyı fazla rasyonel telâkki eden bu görüş, iptidaiyi tamamen " mistik " ve animistik bir düşünceyle sınırlanmış olarak kabul etmiştir. Halbuki mesele sadece bir derece farklı olmak icap eder¹¹: Nitekim Kızılderili araştırmasında da kültürleşme, vicdan teşekkülü, animizm ve immanent adalet kavramlarıyla ilgili neticelerde birbirini tutmayan hattâ çelişik taraflar bulunmuştur, ve neticelerin tefsirinde güçlüklerle karşılaşmıştır. Mamafih, Kızılderili araştırmasında bu kabil bir tutarsızlığın çocuğun ahlâki fikirler hakkındaki katıyetsizliğinin bir ölçüsü olarak alınabileceği, bunun çocuğun kültüründe bir safhadan başka bir safhaya geçişten, Amerikan kültürü

ile bu kültür arasındaki çatışmadan, nihayet bu tutarsızlığın bir nevi kabilevi ambivalence'tan yahut kabile kültürü içerisindeki çatışmanın telâfisinden ileri gelebileceği de düşünülmüştür.

Heyecan Tepkileri Testi, Ahlâki İdeoloji Testi ve Serbest Resim Testi gibi testlerin Kızılderili kültürlerine tatbikinde, Amerikalı çocuklarla elde edildiği şekilde tam ve büyük bir başarı elde edildiği halde, Piaget'nin Oyun Kaideleri, ve *Immanent Adalet ve Animizm* tekniklerinde, Kızılderili araştırmasında kısmen, buna mukabil test bataryasında verdiğimiz diğer Piaget tipi *Ahlâki Hüküm ve Ahlâki Perspektif Testleri*'nde ise Piaget'nin tefsir ve kıymetlendirmeleriyle çalışıldığı takdirde ekseriya başarılı olmıyan neticelere ulaşılmıştır. Piaget kavram ve teknikleri, modern Amerikan kültürüyle karışmış olması sebebiyle Kızılderili kültürleri içerisinde arzu edildiği gibi incelenememiştir, fakat problemin tekrar ele alınmasında fayda bulunabilir.

Acaba gerçekten Piaget'nin düşündüğü şekilde, hattâ belli yaşlarla sınırlanmış ahlâki gelişme safhaları var mıdır? Buna bağlı olarak fert farklı kuralları ve ahlâk görüşlerine sahip bulunur mu? Acaba memleketimiz için birçok sahada endüstrileşmeye doğru gittiğimiz bu sıralarda, Piaget'nin düşündüğü şekilde, iş bölümünün gittikçe artması ve keskinleşmesi, " uyuşma " ve " muhtariyet ahlâki " na geçişte bir fark ve süratlendirme yapmakta mıdır? Keza, M. Mead¹² ve I. Huang'ın¹³ getirdiği deliller karşısında Piaget'nin kabul ettiği çocuk animizminin teyid edilebilirlik imkânları nedir ?

Alex Bavelas tarafından meydana getirilmiş olan *Ahlâki İdeoloji Testi*¹⁴, evvelâ Joan Kalthorn'ın lisans teziyle Amerikalı köylü çocuklara tatbik edilmiş, sonra da *Sociometry* dergisinde basılmıştır. Araştırmacı, çocukları " iyi " ve " kötü " olarak telâkki ettiği davranışların ve her davranış için otorite kaynaklarının neler olduklarını bildirmesini ister. Test, her şahıs için özel ahlâki ideolojiden ziyade bir grup için o grup üyelerinin çoğunun birlikte sahip oldukları ahlâki inanç ve değerleri meydana çıkarmaya çalışır. Test, çocuğun aktüel davranışının neler olduğunu bize bildirmez, zira çocuk söylediğine uymayan davranışlarda bulunabilir. Test, çocuğun davranışlarının tesir altında bırakılacağı sahalara verir; bu şekilde cemiyet içerisinde tasvip edilen ve edilmiyen davranışlarla bu tasvip ve tasvipsizliğe vesile olan kaynaklar ve bunların birbirleriyle olan münasebetleri keşfedilmiş olur. Bu anlayış dahilinde Ahlâki İdeoloji Testi'nin Kızılderili, Amerikan ve bazı Türk köylü çocuklarına tatbikinde büyük kolaylık ve başarı sağlanmıştır.

Ahlâki İdeoloji Testi'nin tatbikinde görülen bu kolaylık keza *Heyecan Tepkileri Testi*'nde de sağlanmıştır. Kilton Stewart tarafından meydana getiril-

miş olan bu test, diğer bazı yazıları gibi, daha evvel bir yerde neşredilmemiş¹⁵ olmakla beraber başkaları tarafından ve bilhassa bu Kızılderili şahsiyet araştırmasında geniş nispette kullanılmıştır. Test, aslında Negrito'lar ve diğer okuması-yazması olmayan halklar için vücuda getirilmiştir. Test, çeşitli kültürler içerisinde muhtelif yaşlarda çocukların yapmış oldukları sosyal ve şahsi vaziyet-alışların çeşitlilikleri üzerinde bilgi elde etmek maksadıyla kullanılmaktadır. Tatbik sırasında, çocuktan mesud olduğu, kederli olduğu, korktuğu, kızdığı, ve utanç duyduğu durumların bir tasvirini yapması ve kendisine olan en iyi ve en kötü şeylerin neler olduklarını söylemesi istenir. Bu şekilde, verilen cevaplarla da çocuğun, çeşitli cinsten şahıslar-arası münasebetlerde diğer şahıslara karşı, çeşitli obje ve durumlara, ve tabiat-üstüne karşı almış olduğu tavırlar hakkında bilgi edinilmiş olur. Test, aynı zamanda, kültürel beklentilerle, çocuğu cezalandıran, mükâfatlandıran kimselerle, arzu edilen, tehlikeli olan, tehdit eden, v.s. gibi şeylerle de ilgili kıymetli bilgiler vermektedir.

Bugün tatbik edilen çeşitli *Resim Teknikleri* birçok kimseler tarafından çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Werner Wolff, çocuk resimlerinin (1) çocukların resim yaparken seçtikleri objelerle farklı yaş gruplarının bunları temsil etme kabiliyeti, (2) oğlanlarla kızlar arasındaki yapış farkları, (3) çocuk grafik ifadesiyle iptidai halklarının karşılaştırılması, (4) çocuk grafik ifadesiyle normal-altı kimselerinkinin karşılaştırılması, (5) çocuklarda resmetme kabiliyetinin ölçülmesi, (6) çocuklarda zihni kabiliyetin ölçülmesi, (7) çocuklarda estetik hüküm ve ifade prensipleri, (8) yaptığı resimlerden görüldüğü şekilde bir çocuğun şahsiyet gelişmesi, (9) resimlerden çocukların şahsiyetlerini teşhis, gibi dokuz hususa cevap verecek şekilde kullanılabilirliklerini söylüyor¹⁶.

Kızılderili tetkiki, çocuklardan alınan *Serbest Resimleri*, Wolff'un bildirdiği bu hususları az-çok kaplıyacak tarzda bir tahlile tabi tutmuştur : (1) resimlerin muhtevalarının tahlili, (2) resimlerin artistik özelliklerinin tahlili, (3) resimleri yapan çocukların şahsiyetlerinin tahlili. Yalnız bu tahliller, daha ziyade, heyecan ve ahlâki gelişme meselesini aydınlatacak şekilde yapılmıştır. *Muhteva tahlili* yapılırken şu meseleler göz önünde bulundurulmuştur : Aynı yaşlarda olan çocuklar için en mânidar yaşanırlar nelerdir ? Üzerlerinde tabiat manzaraları ne dereceye kadar bir iz ve tesir bırakmıştır ? Ne dereceye kadar kendi evleriyle, insanlarla ve hayvanlarla ilgili bulunuyorlar ? Etraflarındaki " modern " cemiyet unsurları dikkat ve alâka sahalarna ne dereceye kadar giriyor ?

Elde edilen materyelin *artistik gelişme tahlilinde*, materyelin değerlendirilmesi için sadece Hopi ve beyaz Amerikan çocukları arasında bir mukayese

yapılmış, tahlil sırasında da şu meseleler göz önünde bulundurulmuştur: Beyaz Amerikan çocuklarıyla mukayese edildiği zaman Hopi çocuklarının artistik özellikleri nelerdir ? Hopi çocuklarının gelişme safhaları beyaz Amerikan çocuklarınınkinden farklı yahut onlarınkinden ayrı mıdır ? M. Mead, resim testlerinin, kültürel grupların şahsiyet tetkiklerinde verbal tepkiler isteyen Rorschach ve TAT gibi projektif testlerden daha vaidkâr göründüklerini bildiriyor¹⁷. Kızılderili araştırmasında ise bu çeşit bir istikamet yanda bırakılmış, Rorschach ve TAT'ın bu işi daha iyi gördüğü düşüncesiyle projeksiyonlar olarak *resimlerden çocukların şahsiyetlerinin tahlili* daha fazla geliştirilmemiştir.

Araştırmalar sırasında geniş nispette kullanılmış olan bu testlerin tatbikatında bir takım pratik güçlükler ortaya çıkmış olmakla beraber, görülüyor ki, ahlâk ve heyecan testlerinin sosyal araştırmalarda araştırmacıya yeni araştırma istikametleri vereceği, bu sahalarda kolay bilgi elde etme imkânları sağlayacağı muhakkaktır.

TESTLERİN TATBİKİNDEN DOĞAN BAZI MESELELER

Yukarıda nazari cepheleriyle tanıtmaya çalıştığımız bu testlerin gerek Kızılderili topluluklara, gerekse Midwest ve bir Türk topluluğuna tatbikinden örnek alma, adaptasyon ve tatbik tarzı, neticelerin ne şekilde kaydedileceği, testlerin muteberlik ve güvenilirliği gibi bir takım meseleler ortaya çıkmıştır.

Kızılderili araştırmasında, tatbik sırasında, çocukların mühim nispette ferdi farklar göstermeleri, az sayıda bir çocuğun bütün bir cemaati temsil eder olarak alınmayacağını sarih surette ortaya koymuştur. Bunun için araştırmada, her cemaatten araştırmaya girecek çocukların seçilmesinde ya araştırmanın yapıldığı her grup için 6 - 18 yaşları arasındaki bütün çocuklar alınmış, yahut da *örnek bir grup üzerinde araştırma* yapılmıştır. Kızılderili araştırması, her zaman idealini tahakkuk ettirememekle beraber, istikrarlı ve emin bir genelleştirmenin yapılabilmesi için araştırmaya alınacak çocuk sayısının, mümkün olduğu takdirde 100 den aşağı olmamasını tavsiye etmiştir. Keza, Sosyal İlimler Araştırma Heyeti'nin Sosyal Davranış kısmından bir grup mütehassis ise hazırladıkları *Field Manual for the Cross-Cultural Study of Child Rearing*¹⁸ adlı eserde, örnek alma meselesinde, araştırma birimi olarak, birbiriyle yakın münasebet halinde ve birbirlerini bir nevi birlik hali içerisinde gören takriben otuz ailelik grupların ve bunların altmış ve daha fazla sayıdaki çocuklarının hepsinin araştırmaya alınmasını tavsiye etmiştir.

Diğer taraftan, bataryadaki testlerin yabancı bir kültür içerisindeki tatbik zorluğu, test edenlerin yabancı kimseler olmaları, test maddelerinin tercümesi veya İngilizce bilenler için aynen verilmesi, v.s. gibi hususlarda da birtakım güç-

lükler çıkmıştır. Kluckhohn ve Rosenzweig, *testlerin tercümesi ve mütercim kullanılması* meselesini, Navaho dilini kullanan bir test ediciyle mütercim kullanan bir test edicinin başarılarını karşılaştırmak suretiyle, çocuk ile test edici arasındaki yakınlık ve ünsiyetin derecesini esas almak suretiyle aydınlatmaya çalışmışlardır. Bu araştırmacılar, psikiyatristlerin ve psikologların yaptıkları şekilde iptidai çocukların birkaç saat yahut bir gün içerisinde tesis edilen arzı bir münasebet temeli üzerinden tam olarak test edilemeyeceklerini, tepki sayısı bahis konusu olduğu zaman bile, çocuk ile test edici arasındaki yakınlığın çok mühim bir faktör olduğunu bildirmişlerdir¹⁹.

Bir testten elde edilen sonuçların gerçeğe uygunluğu bir bakıma testin *müteberlik* derecesiyle ve *güvenirliği* ile tayin edilir. Bir testin müteberlik derecesi, en iyi, onunla elde edilmiş olan neticelerin ona eşdeğer bir testten elde edilenlerle mukayese edilmesi neticesinde ortaya çıkar. Yalnız, vereceğimiz testlerin müteberliklerini kat'i surette ortaya çıkarmak için gerekli olan eşdeğer bir test bataryasını meydana getirmeye ve aynı grupları bu testlerle de test etmeye imkân olmamıştır. Mamafih bataryadaki Heyecan Tepkileri ve Ahlâki İdeoloji testlerinin müteberlik dereceleri, elde edilmiş etnolojik materyelle karşılaştırılmak suretiyle meydana çıkarılmaya çalışılmış, tamamen olmamakla beraber neticelerin büyük nispette birbirlerini teyid ettikleri görülmüştür. Testlerin güvenilirlik derecelerinin tayini ise, testlerin kendileriyle ve kendi içlerinde yapılabileceği için İmmanent Adalet ve Animizm, Ahlâki İdeoloji Testi, Heyecan Tepkileri ve Serbest Resim Testleri gibi testlerin güvenilirlikleri hakkında oldukça tam bir bilgiye sahip olunmuştur.

Animizm ve İmmanent Adalet konusunu incelemek için anlatılan hikâyeden sonra şu üç soru sorulmuştur : (A) Paul'ün ayağı acaba neden kesildi? (B) Paul kavunu çalmamış olsaydı gene ayağını kesecek miydi ? (C) Balta onun kavun çaldığını biliyor muydu ? *Testin güvenilirlik muayenesi* bu üç soruya verilen cevaplara göre (1) test mülâkatının sonunda bir soruşturma yapmakla, (2) testi yerli dilinde olarak tekrar etmekle ve (3) (A) ve (B) sorularına verilen cevapları karşılaştırmakla yapılmıştır. Test mülâkatının sonunda yapılan *soruşturma* Hopi ve Navaho çocuklarıyla olmuştur. Test etme ameliyesi bittikten sonra çocuklara şöyle bir soru sorulmuştur : " Ayağını kesen çocuğun hikâyesini hatırlıyor musun ? Şimdi bu çocuğun bütün gün evinde oturduğunu, evde bir takım işler gördüğünü ve kavun çalmadığını düşün. Ondan sonra, biraz odun paralamak için dışarı çıksın. Ayağını gene kesecek mi ?" Bu soru aslında testteki (B) sorusunun bir tekrardır. İki vaziyette de verilmiş cevapların karşılaştırılması, testin güvenilirlik muayenesini yapmayı mümkün kılar. Nitekim böyle bir soruşturma Third Mesa'da on beş Hopi çocuğu üzerinde yapılmış, test kendi dillerinde olarak verilmiştir. Bu on beş ço-

cuktan on dördü hikâyedeki (B) sorusuna verdikleri cevapları tekrar etmişlerdir ; aynı soruşturma, çocukların ünsiyetine göre İngilizce ve kendi dillerinde olmak üzere yirmi dört Navaho çocuğuna tatbik edilmiş, on beşi eski cevaplarında hiçbir değişiklik yapmamışlardır.

Testin diğer iki güvenilirlik muayenesinden *testi tekrar etmek*, testi her yaşta bir grup Hopi (Third Mesa) ve Papago (Topawa) çocuğuna bir defa İngilizce, ondan bir ay yahut daha fazla bir zaman sonra da kendi dillerinde sormak suretiyle yapılmıştır. Third Mesa'da (A) sorusunda on dört test-tekrar test içinden on ikisi üzerinde uyuşma, bir uyuşmazlık ve bir de katiyetsizlik bulunmuştur. Topawa'da ise (A) sorusunda on yedi test-tekrar testte on uyuşma, iki uyuşmazlık ve beş katiyetsizlik hali bulunmuştur. (B) ve (C) sorularında ise daha fazla bir uyuşmazlık müşahede edilmiştir. Keza Third Mesa'da test tatbikatçıların tesirlerini meydana çıkarmak için çocuklara iki ayrı şahıs tarafından takriben altı ay arayla iki defa test verilmiş ve ferdi cevaplarda, bazan müspet bazan da menfi cevaplar alınmakla beraber, iki test edici aynı grup neticelerine ulaşmışlardır. Üçüncü olarak da, cevapların güvenilirliğini kontrol etmek için (A) ve (B) sorularına verilen cevaplar karşılaştırılmış ve bütün bu güvenilirlik muayenelerinin neticesinde şu sonuca varılmıştır : " Testin güvenilirlik meselesi konusundaki düşünceleri şu şekilde özetleyebiliriz : bir hayli ferdi varyasyon bulunmakla beraber — yâni, test tekrar edildiği zaman çocuklar, teker teker, verdikleri cevaplarda değişiklik yapmakla beraber, ortalamada Kızılderili çocuklardan elde edilen cevaplar istikrarlıdır. Her iki istikamette bulunan değişiklikler aşağı yukarı eşit vüsattedir ; bunun için de bir grup için varılan sonuçlar istikrarlıdır ve grup ortalaması üzerinden yapılan genellemelere dayanmamız için kâfi derecede güvenilirlerdir. "20

Ahlâki İdeoloji Testi'nin test-tekrar test muayenesi, Midwest'li çocuklar üzerinde yapılmış, beş ve altıncı sınıflarda bulunan 60 oğlan ve 70 kız çocuk Mayıs 1942 ile tekrar Kasım 1942 de test edilmiştir. Altmış beş davranış kategorisi üzerinden oğlanlar ve kızlar için ayrı ayrı korrelasyon emsalleri hesap edilmiş, kızlar için $.91 \pm .02$ ve oğlanlar için de $.86 \pm .003$ bulunmuştur. Bilhassa oğlanlarda bazı kategorilerde görülmüş olan farkların mevsimlerdeki değişikliklerle ilgili olduğu düşünülmüştür. Aynı şey, test etme senesinde yaşları aynı olacak şekilde başka iki grup üzerinde denenmiş, 65 kategori için korrelasyon emsalleri erkeklerde $.84 \pm .02$, kızlarda ise $.89 \pm .02$ bulunmuştur.

Ahlâki İdeoloji Testi'nin Kızılderili çocuklara tatbikinde ve Midwest'ten başka bir Amerikan grubuna tatbiki sırasında altı tepki, Midwest'li çocuklara tatbikinde ise on sekiz tepki istenmiştir. Testin diğer bir güvenilirlik muayenesi de *altı tepki isteyen test* neticeleriyle *on sekiz tepki isteyen test* neticelerini

karşılaştırmakla yapılmıştır. Büyüklük, kompozisyon ve kültür pattern'i bakımından Midwest'e yakın bir başka Amerikan cemaatinden on bir, on iki, on üç ve on dört yaşlarında bir grup oğlan ve kız çocuğu alınmış ve bunlara Ahlâki İdeoloji Testi verilmiştir. 64 oğlan ve 56 kız çocuktan altı ; 49 oğlan ve 61 kız çocuktan ise 18 tepki istenmiştir. Burada, umumiyetle ahlâki ideoloji için tespit edilen 65 davranış kategorisi 22 kombinasyon içerisinde gruplanmış ve korrelasyonlar bu kombinasyonlar temeli üzerinden hesap edilerek oğlanlar için $.91 \pm .01$, kızlar için ise $.84 \pm .01$ bulunmuştur. Keza 22 " surrogate " kategorisi de 13 kombinasyon halinde gruplanmış ve bu esas üzerinden oğlanlar için $.95 \pm .004$ ve kızlar için de $.96 \pm .004$ korrelasyon emsali bulunmuştur. Bu gruptan istifade edilerek ayrıca bir başka güvenilirlik muayenesi daha yapılmış, 18 tepkide bulunan çocukların cevapları Midwest'ten aynı yaşta 132 oğlan ve 140 kız çocuğunkiyle karşılaştırılmış, kategori kombinasyonları üzerinden hesap edilmek üzere, oğlanlar için $.81 \pm .01$, kızlar için ise $.86 \pm .02$ gibi bir korrelasyon emsali elde edilmiştir. Bu suretle, bu korrelasyon emsalleri de, Midwest'li çocukların yaptıkları tepkilerin, küçük Amerikan Orta-batı cemaatleri için tipik olarak kabul olunmasını meşru gösterecek şekilde yüksek bulunmuştur²¹.

Heyecan Tepkileri Testi'nin iki istatistik güvenilirlik muayenesi yapılmıştır. Test-tekrar test etme ile yapılan muayenede 8 - 15 yaşları arasında beş Hopi oğlan çocuğu ile beş Hopi kız çocuğu alınmış ve bunlara 2-16 hafta arayla bir defa İngilizce bir defa da Hopi dilinde olmak üzere iki defa test tatbik edilmiştir. Bu şekilde testin güvenilirlik muayenesi yanında, hem test edenlerde hem de dilde değişiklik yapmak suretiyle dil faktörünün ve test edenlerin sarfettikleri özel gayretlerin tesirlerini de incelemek kabil olmuştur. Product-moment korrelasyon usulünü kullanmak suretiyle, tecrübeye katılan on çocuk için $.62 \pm .06$ gibi bir korrelasyon emsali bulunmuştur. On kişilik bir grup için elde edilen bu neticenin test edilenlerin sayısı arttırıldığı zaman daha istikrarlı ve güvenilir bir vaziyet göstereceği beklenmekte ve ima edilmekte bulunmuştur.

Testin diğer güvenilirlik muayenesi Midwest'li çocuklarla yapılmıştır. Bu muayene için, aynı cemaatten gelen, aynı terbiyevi zemine sahip olan ve aynı yaşta olan iki grup çocuğunu aynı tepkilerde bulunacağı düşüncesiyle hareket edilmiştir. Bu istatistikî güvenilirlik muayenesi 1943 yılında 12 - 13 yaşında olan 32 oğlan ve 41 kız çocukla, 1945 yılında gene 12-13 yaşında olan 35 oğlan ve 49 kız çocuğun teste verdikleri cevaplar tetkik edilmek suretiyle yapılmıştır. Yüksek frekans gösterdikleri saadet, keder, öfke tepkileri karşılaştırılmış ve şu korrelasyon emsalleri bulunmuştur : saadet — oğlanlar için $.95 \pm .02$, kızlar için $.93 \pm .02$; keder — oğlanlar için $.63 \pm .10$, kızlar için

.36±04 ; öfke — oğlanlar için .59±.12, kızlar için .66±.10. Emsallerin ke-
der ve öfkede düşük çıkmaları, aynı ayrı senelerde bu hususlarda verilmiş olan
cevapların fazla değişiklik arzetmelerinden, bir grubun diğerine nazaran %50
fazla tepkide bulunmasından ileri geldiği düşünülmüştür. Bu, aynı zamanda
sunu da bir kere daha ortaya koymuştur ki, her şahıs için tepki sayılarında
büyük farklar bahis konusu olduğu zaman gruplar arasında bir mukayesede
bulunmak hatalıdır.

Diğer taraftan Kızılderili araştırmasında *Serbest Resimlerin* tahlili yapı-
lırken de *tahlinin güvenilirliğini* kontrol etmek için aynı tahlil şemasını kullan-
mak suretiyle başka bir şahsın aynı neticelere ulaşip ulaşamayacağına bakıl-
mıştır. Kızılderili şahsiyet tetkiklerinde Hopi ve Papago resimleri ayrı ayrı
iki şahıs tarafından tahlil edilmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu iki tahlilde her resim
için not edilen madde sayısı az-çok değişik olarak bulunmuştur. Maddelerin
kategoriler halinde ifadesinde ise daha çok bir güvenilirlik temin edilmiştir.
Havighurst ve Neugarten özet olarak : “ Görülüyor ki, birbirinden müstakil
olarak çalışan iki tahlilci arasındaki tutarlık muayenesiyle hüküm verilecek
olursa, çeşitli cinsten kategoriler içerisinde bulunan maddelerin nisbi tekrarı,
hiç olmazsa, kabile gruplarının çoğu için güvenilir bir şekilde tayin edil-
mektedir. Her resim için not edilen madde sayısı ise böyle güvenilir bir şe-
kilde tayin edilmiş değildir ve bir tahlilçiden diğerine geçildiği zaman siste-
m atik bir şekilde değişebilir, ”²² demektedirler. Bu netice bize gösteriyor ki,
bir testin başarılı bir şekilde kullanılması, çok iyi bir şekilde geliştirilmiş tahlil
metodlarına bağlı bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi Kızılderili araştırmasında tatbik edilen testlerden birço-
ğu Midwest araştırmasında da tatbik edilmiş ve testlerin birçok güvenilirlik mua-
veneleri bu şekilde yapılmıştır. Yalnız bu tatbikat sırasında testlerde bir takım
değişiklikler yapılmıştır. Heyecan tepkilerinin tespitinde, Midwest’li çocuklar
grup grup sınıflarında test edilmiş ve kendi cevapları kendilerine yazdırıl-
mıştır. Keza biz de aynı testi ve Ahlâki İdeoloji Testi’ni 1953 senesinde Çat-
tak köyünde²³ ilk okul çocuklarından bir kısmına *grup testi* olarak verdik ve
mânidar cevaplar aldık. Bu test’lerin tatbikatından ve sonuçlardan bahset-
meği başka bir yazıda denemeyi düşündüğümüz için, burada sadece Midwest’te
tatbik edilen şekli vermekle yetineceğiz.

Midwest’te Heyecan Tepkileri Testi’ni tatbik eden kimse aşağıdaki ifa-
delerde bulunmuştur : “ Başka şehirlerdeki yahut başka memleketlerdeki in-
sanların yaşanırlarıyla karşılaştırmak için oğlan ve kız çocukların yahut genç
insanların hayatları hakkında daha fazla şeyler öğrenmekle ilgilimiz. Bunun
için sizden yaşanırlarınız hakkında bize biraz olsun bir şeyler söylemenizi isti-

yoruz. Lütfen bir parça kâğıt alır ve üzerine sizi mesut etmiş olan üç şeyin neler olduklarını yazar mısınız ? Memnun kaldığınız herhangi bir şeyi yazabilirsiniz. Bu şeyler çok evvel yahut yakın zamanda olmuş olabilirler.” Bu talimat verildikten sonra “ Şimdi kâğıdınıza ‘Keder’ kelimesini yazınız ve altına da kederli olduğunuz üç zamanın neler olduklarını yazınız ” denmiş ve sırayla bu bildiri aynen “ Korku ”, “ Öfke ”, “ Utanç ” için de tekraredilmiştir. “ En iyi şey ” in ve “ En kötü şey ” in bildirilmesinde ise şöyle bir formül kullanılmıştır : “ Şimdi ‘ En iyi şey ’ kelimelerini yazınız ve size olabilecek en iyi şeyin ne olduğunu bildiriniz; sadece size geçmekte olmuş olan en iyi şeyi değil, fakat gelecekte olabilecek en iyi şeyi de bildirebilirsiniz ”. Keza, “ Şimdi ‘ En kötü şey ’ kelimelerini yazınız ve size olabilecek en kötü şeyin ne olduğunu bildiriniz ”, denmiştir²⁴. Midwest’te Ahlâki İdeoloji Testi tatbik edilirken de değişiklik yapılmış, yukarıda olduğu gibi uygun bir talimattan sonra çocuktan dokuzar “ iyi ” ve “ kötü ” şey hakkında sorulmak suretiyle Kızilderililerden alınan altı cevaba mukabil on sekiz cevap alınmaya çalışılmıştır. Farklı sayıda alınan bu cevapların ne şekilde karşılaştırılacağı ise, gördüğümüz gibi, test için bir güvenilirlik meselesi olmuştur.

Kızilderili araştırmasında araştırma için seçilen çocuklar tespit edilip nın aralandıktan sonra bunlarda başka hiçbir *değişikliğe* müsaade edilmemiştir. Okul ve okul dışından ayrılmış çocuklar, saha araştırmacıları arasında taksim edilmiş ve araştırmacı kendi payına düşen bu çocuklarla ilgili materyeli toplamaktan sorumlu olmuştur. Her çocuk için bir saha zarfı ihdas edilmiş ; bu zarfların üzerine çocuğun isminin, yaşının, okulunun, cemaatinin ve saha araştırmacısının adının kaydedileceği bir form ile toplanması icap eden verileri kontrol için bir kontrol listesi konmuştur. Mülâkat ve test neticeleri alındıkça zarflar üzerine işaretlenmiştir. Araştırmacı, her çocuk için iki şahsiyet kartı ile mektep kayıtları için iki form doldurmuş ; ayrıca, sosyolojik zeminle ve şahısların hayat hikâyeleriyle ilgili mülâkatların ve test sonuçlarının kaydedildiği test kayıt formlarını da ikişer nüsha olarak doldurmakla vazifelendirilmiştir. Çocuğun sağlık kayıt formu ise iki nüsha olarak saha doktoru tarafından doldurulmuştur. Kızilderili araştırmasında asıl ve suret şeklinde hazırlanmış olan bu materyelin orijinali tahlil ve değerlendirme için Chicago Üniversitesi’ne gönderilmiştir. Teknik maharet isteyen Arthur Testi ve Projektif testler hususunda bu araştırmacılar bilgi toplamaları istenmemiştir. Bunlar için bu araştırma sahalarına hususî mütehassıslar gönderilmiştir.

Araştırmada kullanılan hikâye ve soruların *ifadesi küçük yaşlar hesabına alınarak* hazırlanmıştır ; büyük çocuklara tatbik edilirken, çocukça bulmalarını temin için onlara bu hikâye ve soruların küçük çocuklar için hazırlanmış olduklarını, küçüklerin ne kadar olgunlaştıklarını görmek için büyüklerin bunlara

nasıl cevaplar verdiklerinin bilmek istendiğinin söylenmesi tavsiye edilmiştir. Keza hikâye ve soruların çoğu her iki cinsiyet için de kullanılabilirle beraber, birçok hikâye ve soruda, çocuklardaki *cinsiyet farkı* dikkat nazara alınarak değişiklik yapmak icap etmiştir. “ Ahlâkî Hüküm ve Ahlâkî Perspektif Testi, 1 ” de, hikâyedeki oğlan çocukların isimleri, hikâyeye kızlara tatbik edildiği zaman kız isimleri olacak şekilde değiştirilmiş, keza oğlanlar için mükâfat objesi olarak verilen “ mavi gömlek ”, kızlarda “ kırmızı kurdela ” olmuştur. Türk köy muhitine tatbikinde ise, oğlan ve kız isimlerinin muhit için en yaygın isimler olması ve hiç olmazsa “ kırmızı kurdela ” nın yaşmağa, yeme-riye çevrilmesi ve aynı adaptasyon işinin diğerlerine de teşmili icap eder. Keza grup testi olarak verildikleri zaman da bir talimatla verilmek lâzım gelir.

Testte yeri geldikçe, *mahalli yer isimleri zikretmek* icap etmiştir. “ Ahlâkî Hüküm ve Ahlâkî Perspektif Testi, 4 ” de, çocukların kendi mensup oldukları etnik grubun dışında olan *etnik gruplarla olan münasebetleri* de araştırılmaktadır. “ Problem D ” de : “ Bir Kızılderili oğlan çocuğu (kız çocuğu) ile bir beyaz oğlan çocuğu (kız çocuğu) kavga ediyorlar ” denilmektedir. Bu problemin memleketimize tatbik edilebilmesi için Kızılderili ve beyaz unsurların yerine, Türk ile köylerde, eğer varsa civardaki Çerkes, Abaza, Gürcü, Kürt, v.s. gibi etnik grupların, şehirlerde ise bilhassa Rum, Ermeni ve Yahudi gibi azınlık zümrelerin kullanılması icap eder. Keza, aynı testin yedinci maddesindeki hikâye, “ Bu hikâye, ismi *Kâzım* olan 16 yaşında bir oğlan çocuğun hikâyesidir. *Kâzım* başka bir *köylüden* bir semer çalar, ” şeklinde değiştirilebilir ve “ Polis onu hapse atacaktır ” şikkındaki “ polis ” in de “ jandarma ” ile değiştirilmesi icap eder. Mamafih, saha araştırmacısının teste yapacağı bu kabil küçük herhangi bir değişikliği dikkatle kaydetmesi icap eder. Kızılderili araştırmasında herhangi bir hikâyenin yahut sorunun çıkarılmasına katıyen müsaade verilmemiştir ; böyle bir şey olduğu takdirde sebeplerinin iyice izah edilmesi ve form üzerine etraflıca kaydedilmesi istenmiştir. Çocuktan tepki alabilmek için metinden ayrılan bir takım ilâveler ve şerhler yapıldığı takdirde bu ilâvelerin ve çocuğun tepkilerinin, kötü grameri de dahil, harfiyen kaydedilmesi istenmiştir.

Bu testlere verilen cevapları kaydetmek için bir *kayıt formu* hazırlanmıştır, ve araştırmacıdan bunu *test etme esnasında doldurması* istenmiştir. Test eden kimsenin, hikâye ve soruları *ezberlemesi*, esas gruba tatbik edilinceye kadar tekniğini başka kimseler üzerinde denemesi, iyice *ünsiyet peyda ettikten sonra* onu esas gruba tatbik çalışması icap eder. Keza, çocukların verdikleri “ evet ” ve “ hayır ” tarzındaki cevapları “ niçin evet ” ve “ niçin hayır ” şeklinde *derinleştirmek* lâzımdır. Bunun için çocuğun verdiği cevabın tekrar edilmesi ve arkadan niçinlerin sorulması tavsiye edilmektedir. Böyle bir derinleştirme,

çocukların hemen anlamış görünmek için verdikleri kısa cevapları tahkik ettiği gibi, çocuktan daha fazla bilgi alınmasını da temin eder ve bizi gerçeğe yaklaştırır.

Bu plân dahilinde hareket edilmek suretiyle tatbik edilmek üzere test bataryasının aşağıda *tam bir tercümesini* veriyoruz. Bu, memleketimizin muhtelif yerleri için yapılacak adaptasyonlarda bir esas vazifesini görecektir. Keza tatbikat sırasında toplanmış olan cevapları karşılaştırmaya yanyacak on bir yaşındaki bir Hopi kız çocuğunun verdiği cevapları da testlerle birlikte vermeyi faydalı buluyoruz.²⁵

AHLÂKÎ HÜKÛM VE AHLÂKÎ PERSPEKTİF TESTİ

Bu hikâye ve sorular, araştırma esnasında her çocuğa aşağıdaki sıraya göre söylenmeli ve sorulmalıdır.

1. *Hikâyeden maksat* : İki çocuktan daha iyi hareketlerde bulunmuş olanın taltif ve himaye edilmesini çocuğun doğru bulup bulmadığını meydana çıkarmak.

Hikâye (a) : Bu hikâye, iki oğlan kardeşin hikâyesidir. Çocuklardan ismi (oğlanlar için) John olanı çok tembeldi, babasına ve annesine hiçbir yardımda bulunmuyordu. İsmi Dick olanı ise iyi huylu, babasıyla annesine daima yardımda bulunan bir çocuktü. Bunun için ana-babası Dick'e güzel bir kırmızı gömlek verdiler. John'a ise hiçbir şey vermediler ve şehre giderken, o eski mavi gömleğini giymek zorunda kaldı.

Sorular : Babanın ve annenin yaptığı doğru muydu ?
Niçin ?

Hikâye (b) : Bu hikâye, iki kız kardeşin hikâyesidir. Kızlardan ismi Mary olanı çok tembeldi, annesine ve babasına hiçbir yardımda bulunmuyordu. İsmi Ann olanı ise iyi huylu, babasıyla annesine daima yardımda bulunan bir kızdı. Bunun için ana - babası Ann'a başına bağlaması için güzel bir kırmızı kurdelâ verdiler. Fakat Mary'ye hiçbir şey vermediler.

Soru: Babanın ve annenin yaptığı doğru muydu ?

Cevap: Hayır.

Soru: Niye hayır?

C. Bu şekilde insanın kalbi kırılır.

Soru: Niçin ?

C. Ana-babasının kendisini istemediklerini hissedebileceği için ölmek istiyebilir.

2. *Maksat* : Kabahatlinin kim olduğunu bulmaya imkân olmadığı hallerde bile, çocuğun, kötü bir şey yapıldığı zaman bunun muhakkak surette cezalandırılacağını düşünüp düşünmediğini meydana çıkarmak.

Hikâye: Bu hikâye, iki oğlan çocuğun hikâyesidir. İsimleri Jack ve Paul olan bu iki çocuk dışarıda gezerlerken bir kavun tarlasına rast-geldiler. İkisi de birer kavun çalarak yemek için oradan uzak-laştılar. Fakat tarlanın sahibi onları gördü ve arkalarından koş-mıya başladı. Jack'ı yakaladı ve dövdü ama Paul kaçmıya mu-vaffak oldu. Aynı gün öğleden sona, Paul balta ile biraz odun kesiyordu, balta kaydı ve ayağını kesti.

Soru: Paul'ün ayağı acaba neden kesildi ?

C. Hata işledi.

Soru: Paul kavunu çalmamış olsaydı, ayağını gene kesecek miydi ?

C. Hayır.

Soru: Niye hayır ?

C. Çalmakla bir hata etti, kötü bir şey yaptı.

Soru: Balta onun kavunu çaldığını biliyor muydu ?

C. Evet ve hayır. Herhalde örümcek ana söylediği için olacak, balta onun kötü bir şey yaptığını biliyordu, bunun için de ceza-landırıyordu.

Soru: Bu sadece hikâyelerde olan bir şey midir ? Yoksa gerçekten de böyle şeyler olur mu ?

C. Gerçekten hayatta da böyle şeyler olur.

3. *Maksat* : İnsanların yaptıkları hareketlerin sonuçları kötü oldu-ğu zaman, bu insanların niyetlerinin ne olduğunu çocuğun ne dereceye kadar iyi hesap edebildiğini meydana çıkarmak.

Hikâye: Bu hikâye, iki oğlan çocuğun (kız çocuğun) hikâyesidir. Oğ-

lanlardan (kızlardan) ismi Pete (Betty) olanı beş tane çanak alıp annesine getirirken, bir oduna takıldı ve hepsini kırdı. İsmi Jim (Ruth) olanı ise, annesi almamasını söylediği halde, oynamak için bir tabak almıştı. Düştü ve tabağı kırdı.

Soru: Çocuklardan bir tanesi diğerine nazaran daha mı fena (daha mı kötü) bir çocuktur.

C. Evet.

Soru: Hangi çocuk (kız) daha fenadır ?

C. Ruth.

Soru: Niçin ?

C. Annesinin sözünü dinledi, ama çok dikkatsiz.

4. **Maksat :** Doğru ve yanlış, hakikat ve hayal telâkkilerinde çocuğun, kendi yaşlılarının, kendisinden daha yaşlı olanların ve beyazların fikir ve kanaatlerinin ne derece tesiri altında kaldığını meydana çıkarmak.

Problem A. Bir oğlan çocuğu (kız çocuğu) ile kendi sınıfından diğer beş çocuk kavga ediyorlar.

Soru: Kim haklı ?

C. Her iki taraf da hatalı.

Soru: Niçin ?

C. Kavga etmek doğru bir şey değildir.

Problem B. Küçük bir oğlan çocuğu (kız çocuğu) ile büyük bir oğlan çocuğu (kız çocuğu) kavga ediyorlar.

Soru: Kim haklı ?

C. İkisi de hatalı.

Soru: Niçin ?

C. Kavga etmekle yanlış bir iş yapıyorlar.

Problem C. Bir genç ile bir yaşlı insan kavga ediyorlar.

Soru: Hangisi haklı ?

C. İkisi de hatalı.

Soru: Niçin ?

C. Çünkü kavga etmek kötü bir şeydir.

Problem D. Bir Kızılderili oğlan çocuğu (kız çocuğu) ile bir beyaz oğlan çocuğu (kız çocuğu) kavga ediyorlar.

Soru: Hangisi haklı ?

C. İkisi de hatalı.

Soru: Niçin ?

C. Kavga etmemeleri lâzım.

5. *Maksat* : Bir ahlâkî mesele üzerinde çocuğun çeşitli görüş noktalarına sahip olup olamayacağını meydana çıkarmak.

Hikâye: Bu hikâye, Frank isimli bir oğlan çocuğun hikâyesidir. Frank çok tembel bir çocuktur. Bunun için annesi ondan, diğer oğlan çocuklarından yardım görmeden su getirmesini istemişti. Fakat arkadaşı Sam ona gene de yardım etti.

Soru: Siz ne düşünüyorsunuz — Sam'ın Frank'a yardım etmesi doğru muydu ?

C. Hayır.

Soru: Frank ne düşünüyor — Sam'ın kendisine yardım etmesi doğru muydu ?

C. Evet. Çünkü Frank çok fazla tembeldi ve yardım görmekten memnun oluyordu.

Soru: Sam ne düşünüyor — Kendisinin Frank'a yardım etmesi doğru muydu ?

C. Evet. Frank onun arkadaşı idi.

Soru: Frank'ın annesi ne düşünüyor — Sam'ın Frank'a yardım etmesi doğru muydu ?

C. Hayır.

Soru: Sam'ın annesi ne düşünüyor — Sam'ın Frank'a yardım etmesi doğru muydu ?

C. Hayır.

6. *Maksat* : Kendi aile, cemaat, mektep, kabile, ırk gruplarının dışında bulunan gruplara karşı çocuğun kendi mensup olduğu gruplar için neler hissettiğini meydana çıkarmak.

Problem A. Eğer babanızla başka birisi kavga ediyorsa, hangisi haklıdır ?

C. İkisi de hatalı.

Soru: Niçin ?

C. Kavga etmemeleri lâzım.

Problem B. Anneniz sizi, diğer annelerin çocuklarını sevmelerinden daha mı çok seviyor ?

C. Annem.

Soru: Niçin ?

C. Çünkü onur çocuğuyum.

Problem C. Birisi bana (civar okulun) çocuklarının, bizim okulun çocuklarından daha iyi şarkı söylediklerini söyledi. Hangisi daha iyi söylüyor, acaba, ne dersin ?

C. (Mahalli mektep) Kopi High School'u.

Soru: Niçin ?

C. Mektebe daha çok geliyorlar ve daha çok çalışıyorlar.

Problem D. Birisi bana bizim köyün (ismini söyle) halkının (civar köyün) halkından daha yalancı olduğunu söyledi. Hangisinin daha yalancı olduğunu düşünüyorsun ?

C. Bizim köy olan Kyakotsmovi'nin halkı. Yanımızdaki Oraibi'nin halkı. İkisi de.

Soru: Niçin ?

C. Her ikisi de yalan söylerler.

Problem E. Hangi Kızılderililer daha iyi dans ederler, bu (mahalli kabile) Kızılderililer mi, yoksa (komşu kabile) Kızılderilileri mi ?

C. (Mahalli kabile) Hopi.

Soru: Niçin ?

C. Her zaman dansederler.

Problem F. Kim daha fazla çalışıyor, (komşu beyaz merkezindeki) beyaz oğlan çocuklar (kız çocuklar) mı, yoksa Kızılderili çocuklar mı, ne dersin ?

C. 'eyaz çocuklar. Kızılderili çocuklar. Her ikisi de.

Soru: Niçin ?

C. Bilgi ve yapabilecekleri şeylere bağlı olarak, aynı derecede çalışırlar.

7. **Maksat :** Çeşitli tipten cezaları çocuğun nasıl değerlendirdiğini meydana çıkarmak.

Hikâye: Bu hikâye, ismi Joe olan 16 yaşında büyük bir oğlan çocuğun hikâyesidir. Joe, başka bir Hopi'den bir semer çalar.

Soru: Joe'ya ne olmalıdır diye düşünüyorsunuz ?

C. Cezalandırılmalıdır.

Soru: Şimdi, üç şey söyleyeceğim ve sizden Joe'ya olması lâzım gelen bir tanesini bana söylemenizi isteyeceğim :

1. Dedesi onunla çekişecektir.

2. Polis onu hapse atacaktır.

3. Çalışacak ve semeri ödeyecektir.

(Çocuğun seçtiği ceza şeklini daire içine alınız.)

(No. 3 seçildi.)

Soru: Joe'ya olabilecek en kötü şey nedir ?

C. Eğer adama semeri ödemek için çalıştığını herhangi bir kimse bilecek olursa. Ondan bahsedecekler, dile düşecek ve her zaman için utanacaktır.

Soru: Joe'ya bundan sonra olabilecek en kötü şey nedir ?

C. Hapse atılmak.

Soru: Ondan sonra hangisi ?

C. Dedesi onu azarladığı zaman.

8. **Maksat :** Kimsenin görmediği kötü bir şey yapmanın bir sonu-

cu olarak, çocuğun neler olacağını düşündüğünü meydana çıkarmak.

Hikâye:

Şimdi Joe'nun bir semer çaldığını, onu kasabada sattığını ve parasını harcadığını düşün. Bunun hakkında hiç kimse bir şey bulup çıkaramıyor. Hiç kimse Joe'nun semeri çaldığını bilmiyor.

Soru:

Joe cezalandırılacak mıdır ?

C.

Evet.

Soru:

(Evet ise) nasıl cezalandırılacaktır ?

C.

Ölünceye kadar üzülecek, tasalanacak.

Soru:

Dört şey söyleyeceğim ve sizden Joe'ya olacak bu şeylerden bir tanesini söylemenizi isteyeceğim :

1. Hasta olacak. (Niçin ?)
2. Yaptığını hatırlayacak ve bundan rahatsızlık duyacak.
3. Ailesi öğrenecek ve babası onu azarlayacak.
4. Ona hiçbir şey olmayacak.

(Çocuk tarafından seçilen ihtimali daire içerisine alınız.)

(İlkönce No. 3'ü ; ikinci olarak da No. 1'i seçti. No. 1'deki " niçin " sorusuna cevap olarak : " Endişe duyacak ve bu şekilde ölünceye kadar utanacaktır ".)

HEYECAN TEPKİLERİ TESTİ

Bu testin gayesi, çocuğun, muayyen heyecanlara bağlanmış olan yaşantılarını tespit etmektir. Test eden kimse, bir kesintinin vuku bulmayacağına ve çocuğun emniyet hissettiğine kani olduktan sonra, aşağıdaki sıra dahilinde bu soruları sorar ve tepkileri kaydeder.

1.

Saadet.

Bazan insanlar çok mesuttur.

Soru:

Hiç çok mes'ut oldunuz mu?

C.

Evet.

Soru:

Ne zaman çok mes'ut olduğunuzu hatırlıyabiliyor musunuz?--
Anlatır mısınız.

C.

Ana - babam bana bir şeyler verdikleri zaman.

Soru: Çok mes'ut olduğunuz başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Anneannem bana bir battaniye verdiği zaman.

Soru: Çok mes'ut olduğunuz başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Katcina'lar bana bebekler ve pretty piki (tatlı ekmek) gibi güzel şeyler verdikleri zaman.

2.

Keder. Bazan insanlar çok kederlidir.

Soru: Hiç çok *kederli* oldunuz mu?

C. Evet.

Soru: Ne zaman çok kederli olduğunuzu hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Bir şeyde hata ettiğim zaman.

Soru: Çok kederli olduğunuz başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Bazı eşyalarımı kaybettiğim zaman.

Soru: Çok kederli olduğunuz başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Evde yahut köyde birisi öldüğü zaman.

3.

Korku. Bazan insanlar çok fazla korkarlar.

Soru: Hiç *kortuğunuz* oldu mu?

C. Evet.

Soru: Ne zaman pek fazla korktuğunuzu hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Bilhassa evden uzak, karanlıkta dışarıda olduğum zaman. Hayaletin beni yakalayabileceğinden yahut Masawu'nun (ölü şahsın) üzerime gelebileceğinden korkarım.

- Soru: Çok fazla korktuğunuz başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunu?-- Anlatır mısınız.
- C. At ağılı tarafından gelen bir baykuş sesi işittiğim zaman. Kötülük getirebilir hattâ beni yemek için alıp götürebilirdi.
- Soru: Çok fazla korktuğunuz başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.
- C. Bir gün büyük anne ve büyük babam tarlaya gitmişlerdi, Betty ve ben onları görmeğe gidiyorduk. Giderken eski bir kilisenin yanından geçiyorduk. Eski kiliseden korkunç bir şey bize baktı ve ona gelmemiz için işaret etti.
- “Ne müthiş! Bu ne biçim bir şeydi?”
- Büyük kırmızı bir başı, kırmızı uzun, ince kolları vardı ve eski bir Hopi aba elbisesi giymişti. Bize pencereden bakıyordu. Betty ve ben dona kalmıştık, uzun zaman hareket edemedik. Sonra başlarımızı eğip eve kaçmaya çalıştık, fakat bir şey hemen başlarımızı kaldırdı. Ne de kaçabildik. Âdetâ hasta idik. Şimdi her zaman korkuyorum.
- “Çok fena bir ey. Eminim ki bundan böyle size hiçbir şey zarar vermiyecek.”
- 4.
- Öfke. Bazan insanlar çok kızgın olurlar.
- Soru: Hiç çok kızdığınız oldu mu?
- C. Evet.
- Soru: Ne zaman çok kızdığınızı hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.
- C. Oyun arkadaşların eşyalarını çaldıkları zaman.
- Soru: Çok kızdığınız başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.
- C. Bana yapmak istemediğim şeyleri yaptırdıkları zaman.
- Soru: Çok kızdığınız başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.
- C. Hatırlamıyorum.

5.

Utancı. Bazan insanların pek fazla utandıkları olmuştur.

Soru: Hiç çok fazla *utandığımız* oldu mu?

C. Evet.

Soru: Ne zaman çok fazla utandığınızı hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Başkalarının yanında kabahat yaptığım zaman.

Soru: Çok fazla utandığınız başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Merasimlere katıldığım zaman.

Soru: Çok fazla utandığımız başka bir zaman hatırlıyabiliyor musunuz?-- Anlatır mısınız.

C. Hatırlamıyorum.

6.

En iyi ve en kötü şey.

Soru: Şimdi size yapılabilecek en iyi şeyin ne olduğunu düşünmenizi istiyorum. Size yapılabilecek *en iyi şey* nedir, söyler misiniz?

C. Yeni bir elbiseye sahip olabilmeyi isterim.

Soru: Şimdi size yapılabilecek en kötü (en fena) şeyin ne olduğunu düşünmenizi istiyorum. Size yapılabilecek *en kötü* (en fena) *şey* nedir, söyler misiniz?

C. Bir oğlan çocuğu nerdeyse benden geceleyin istifadeye kalkıyordu, bunun için kat'iyen geceleyin evden uzaklara gitmem.

Tatbik usulüne dair notlar : Her tip heyecan için üç tepki almıya çalışınız; tepkide bulunmak istemediği zaman çocuk zorlanmış omlamalıdır. Böyle bir tepkisizlik vaziyetinde, çocuğun davranışını not ve tasvir ediniz.

Her heyecan için en iyi Kızılderili kelimelerinin neler olduk-

larını bulmaya çalışınız ve küçük çocuklarla konuşurken bunları İngilizce kelimelerle birlikte söyleyiniz.

Kolaylıkla yazabilen daha büyük (12 veya daha yukarı) yaştaki çocuklara bu test, yapılacak tepkileri altlarına kaydeden çocuklara mahsus bir grup testi olarak verilebilir. Bunu bir grup testi olarak kullandığınız takdirde, tatbik usulünüzün bir tasvirini yapıp raporlarınızla birlikte gönderiniz. Çocuğun adının ve numarasının kâğıdı üzerinde bulunup bulunmadığına iyice dikkat ediniz.

Büyük çocuklarla konuşurken, günlük konuşma tonunu muhafaza etmeye çalışınız; bu şekilde kendilerine küçük çocuk muamelesi yapıldığını düşünmelerine imkân bırakmamış olursunuz.

AHLÂKÎ İDEOLOJİ TESTİ

Bu *testin gayesi*, bir grubun sahip olduğu umumî, resmî, ahlâkî fikirlerin ne olduklarını meydana çıkarmaktır. Ferdin yaptığı tepki onun belli bir durum içerisinde sadece ne şekilde hareket edeceğine işaret eder olarak alınmaz, aynı zamanda, umumiyetle başkalarının ondan nasıl bir hareket tarzı istediğini düşündüğüne de işaret eder.

Tatbik şekli : Çocuğa, kendi yaşındaki erkek ve kızların, yapılması iyi ve yapılması kötü diye düşündükleri şeylerin neler olduğunu öğrenmek istediğinizi söyleyin.

- Soru: Sizin yaşınızdaki bir oğlan çocuğu (kız çocuğu), yapılması iyi olacak ve bunun için de başkalarının takdir edeceği yahut memnun olacağı ne gibi bir şey yapabilir?
- C. Evi temiz ve derli toplu bulundurmak.
- Soru: Onu kim takdir edecek veya ondan kim memnun kalacaktır?
- C. Ana-babası.
- Soru: Bir oğlan çocuğunun (kız çocuğun) yapabileceği ve başkalarının takdir edeceği veya memnun kalacağı başka bir şey, daha iyi bir şey nedir?
- C. Hububat tanelerini öğütmek.

Soru: Onu kim takdir edecek veya ondan kim memnun kalacaktır?

C. Ana-babası.

Soru: Bir oğlan çocuğunun (kız çocuğun) yapabileceği ve başkalarının takdir edeceği veya memnun kalacağı başka bir şey, çok, çok daha iyi bir şey nedir?

C. Büyük anne ve büyük babası için tane öğütmek ve bazan da piki (ekmek) yapmak.

Soru: Onu kim takdir edecek veya ondan kim memnun kalacaktır?

C. Ana-babası ve herkes.

Not — Bu tatbik şeklini, eğer mümkünse, yedi yahut sekiz gibi çok sayıda tepki elde edinceye kadar devam ettiriniz; çocuk güçlük çektiği takdirde üç tepki ile iktifa edip durmak icap eder.

Sonra çocuğa şöyle sorunuz :

Soru: Sizin yaşınızdaki bir oğlan çocuğu (kız çocuğu), yapılması kötü olacak, bunun için de başkalarının ayıplıyacağı yahut kötü göreceği ne gibi bir şey yapabilir?

C. Ötekinin berikinin bir şeyini çalmak.

Soru: Onu kim ayıplıyacak yahut kim kötü görecektir?

C. Herkes.

Soru: Bir oğlan çocuğunun (kız çocuğun) yapabileceği ve başkalarının ayıplıyacağı yahut kötü göreceği daha kötü bir şey nedir?

C. Rahatsız etmek, başka çocuklarla kavga etmek.

Soru: Onu kim ayıplıyacak yahut kim kötü görecektir?

C. Herkes.

Soru: Bir oğlan çocuğunun (kız çocuğun) yapabileceği ve başkalarının ayıplıyacağı yahut kötü göreceği başka çok, çok daha kötü bir şey nedir?

C. Başkalarının şunusunu bunusunu bozup harap etmek ve bunu evde de yapmak.

Soru: Onu kim ayıplıyacak yahut kim kötü görecektir?

C. Herkes ve ana-babası.

Not — Bu tatbik şeklini, eğer mümkünse, yedi yahut sekiz gibi çok sayıda tepki elde edinceye kadar devam ettiriniz; çocuk bozulma alâmetleri gösterdiği takdirde üç tepki ile ik tifa edip durmak icap eder.

Tatbik usulüne dair notlar : Çocuğa, hiçbir zaman, doğrudan doğruya, iyi veya kötü olabilecek ne gibi şeyleri yapabileceğini sormıya çalışmayınız. Daima kendi yaşındaki bir oğlan yahut kız çocuğun ne yapabileceğini sorunuz. “Annemize yardımda bulunabiliyor musunuz?” yahut “Babanız sizi hiç cezalandırır mı?” gibi yöneltici sorular sormayınız.

Kolaylıkla yazabilen daha büyük (12 veya daha yukarı) yaştaki çocuklara bu test, yapacakları tepkileri altlarına kaydeden çocuklara mahsus bir grup testi olarak verilebilir. Bunu bir grup testi olarak kullandığınız takdirde, tatbik usulünün bir tasvirini yapıp raporlarınızla birlikte gönderiniz. Böyle bir vaziyette, çocuklara, iyi veya kötü aksiyonun ne olduğunu kimlerin takdir edeceği yahut ayıplıyacağını açıkça gösterecek nasıl bir usul takip edeceklerini öğretiniz. Numaralanmış her yeni tepki ile birlikte bu dört davranış kategorisinin her birisi için bir sıra veya birbirine paralel dört sütun kullanabilirsiniz. Çocuğun adının ve numarasının kâğıdı üzerinde bulunup bulunmadığına da iyice dikkat etmek icap eder.

OYUN KAİDELERİ

Maksat : Çocuğun, kaidelerin kaynakları ve onlarda meydana getirilebilecek değişiklikler hakkında sahip olduğu inançların neler olduklarını meydana çıkarmak.

Giriş : Oyunlarla ilgili bir konuşmayla işe başlayarak, çocuğun hangi oyunları oynamaktan zevk duyduğunu keşfetmeye çalışınız. Zikredilmiş olan oyunlar arasından (beysbol, saklambaç, zıpzıp, jacks, v.s. gibi) bir tanesini seçiniz.

Giriş mahiyetinde olan konuşmanın kaydedilmesi :

“May, hâlâ kedi ile fare oyunu oynamayı seviyor musun?”

“Evet.”

“Bu oyunda niçin fare kediyi yakalayamaz?”

“Çünkü o şekilde oynayıp, doğru bir oynayıp değildir.”

“Bu oyunu başka şekilde oynamıya müsaade var mıdır?”

“Hayır.”

“Niçin?”

“Çünkü doğru olmaz.”

Soru: Bu oyunda bir kaide biliyor musunuz?

C. Evet.

Soru: Bu kaideyi evvelâ kim koydu, kim yaptı, ne dersiniz?

C. Bu oyunu yapan beyaz insan.

Soru: Sizin yaşınızda olan oğlan yahut kız çocukları, yeni kaideler koyabilirler mi?

C. Evet.

Soru: Daha büyük oğlan ve kız çocuklar yeni kaideler koyabilirler mi?

C. Evet.

Soru: Kaideler değiştirilebilir mi?

C. Evet.

Soru: (Evet ise) kaideler ne gibi hallerde değiştirilebilir?

C. İyi olmadıkları zaman.

Soru: (Evet ise) kimin tarafından?

C. Onları sevmiyen herkes tarafından.

Alternative: Çocuk kaidenin ne demek olduğunu bilmiyorsa, ondan oyunu anlatmasını isteyiniz. Muhtemelen bir kaideden (üç vuruş, çomak vurma sırası, v.s.) bahsedecektir. Bundan sonra, kaide lâhını kullanmadan, bu kaide hakkında aşağıdaki soruları sorunuz.

B. 1.

Sizce bu oyunu başka şekilde oynamak doğru mudur? (Kaide değişikliğine dair hususî bir misal veriniz.)

2. (Hayır ise), niçin hayır?
- C. 1. Daha büyük oğlan ve kız çocukların başka şekilde oynamaları doğru mudur?
2. (Hayır ise), niçin hayır?
- D. 1. Herhangi bir kimsenin bu oyunu başka şekilde oynaması doğru mudur?
2. (Eğer doğruysa), kimin?

SERBEST RESİM TESTİ

Maksat: Mektepte her çocuktan sekiz serbest resim veya boyalı resim ile kontrollü şartlar altında yapılmış bir insan resmi almak. Serbest resimler o şekilde yapılmış olmalıdır ki, çocuk kâğıdın eb'adını, kullanılacak renkleri, formları ve muhtevayı, ve vasıtaları seçmekte serbest olsun.

Materyel:

1. En az iki büyüklükte kâğıt, takriben 8×11 ve 13×19 inçlik. (8×11 , 11×16 , 16×22 gibi üç eb'at tercih edilmelidir.)
2. Sert ve yumuşak kurşun kalem.
3. Eğer mümkünse, herkes için bir kutu sulu boya : Açık sarı, kahverengi, açık kırmızı, koyu kırmızı, açık mavi, koyu mavi, siyah, beyaz.
4. En az bir kalın, tıkız ve bir de çok ince, narin kıl fırça.
5. Woolworth'tan, renkleri karıştırmak için, çukurlukları ve ya delikleri bulunan 10 cent'lik bir palet.
6. Fırçaları temizlemek için bir su kabı.

Mümkün olduğu nispette bu materyel temin edilmelidir. Hangi şekilde olursa olsun, saha araştıncısının gerçekten temin edilmiş olan materyelin bir tasvirini vermesi icap eder.

Saha araştıncısının attitude'ü : Araştıncının alacağı tavır, ancak ferdi aksiyona geçinceye kadar tembih edici olmalıdır. Çocukların materyele çekingenlikle sokuldukları, yahut ne ile başlayacakları hakkında bir fikre sahip olmadıkları hallerde, araştıncı birkaç fırça darbesi, çizgi yahut leke yapmak suretiyle onları tembih edebilir; ancak, böyle bir vaziyette en az iki yahut üç renk kullanılmalı, herhangi bir objeyi temsil etmemeli, hemen ve mümkün olduğu kadar göze çarpmadan çizdiği yahut boyadığı şeyi silip ortadan kaldırmalıdır. Araştıncı, kendisi yapmadan ve kendisinin yapmasını istiyebilecekleri

gibi bir durum yaratmadan resim yaptırabilir yahut boyatabilirse, bu çok daha iyi bir işleyiş şeklidir. Şüphesiz, arkadaşça bir bitarafılık, en iyi bir attitude olacaktır. Araştırmacı bu şekilde ne tembih etmekle, ne de konuyu, materyeli yahut formu seçmeye karışmakla herhangi bir şekilde tesirde bulunmuş olmayacaktır. “Ne yapacağım?” yahut “Bunu nasıl yapacağım?” tarzında sorular sorulduğu takdirde araştırmacının cevabı daima “istediğini” ve “istediğin gibi” şeklinde olmalıdır.

Her resmin arkasına not edilmesi icap eden veriler :

1. İsim.
2. Yaş (eğer mümkünse, yahut hiç olmazsa takribî olarak.)
3. Şahsın cinsiyeti.
4. Resimlerin kronolojik sırası. Her resmin sıra numarasını, aynı şekilde, aynı (sol veya sağ) köşeye yazınız; çocuğun gerçeğe uygun bir şekilde boyamamasının yahut çizmemesinin varit olabileceği bazı hallerde, bu, çocuğun resmini hangi cepheden çizdiği veya boyadığının anlaşılmasına yardımcı olacaktır.
5. Resim için sarfedilen zaman.
6. Dökmek gibi, grup içerisinde veya dışarısında bir şahıs tarafından tembih edilme gibi tesadüfi faktörler, yahut bir temanın yahut rengin, v.s. nin seçilmesine tesir edebilecek anızi bir tecrübe.
7. Başka bir şahsın resmini taklid etme.
8. Şahsın ve materyelin durumu (şahıs yere mi uzanmıştır, masada mı oturuyor v.s.)

Düz bir sathı, mayilli olana tercih edilmelidir.

9. Resimlerin arkalarına objelerin isimlerini yazınız ve objelerin açıkça teşhis edilemedikleri gibi vaziyetlerde yerlerini not ediniz.
10. Çocuğun kendi muhitinde muhakkak surette bulunmayan fakat kitaplarda, filimlerde yahut ta başka bir yerde gördüğü, yahut ta hakkında bir şeyler işittiği objeleri not ediniz.
11. Resim bitirilmeden bırakılmış ise sebebini not ediniz.
12. Her resmin arkasına, resimde çocuktan yapması iste-

nilen özel şeyin ne olduğunu not ediniz. Meselâ, eğer çocuktan bir insan resmi yapması istenmişse, bunu not ediniz. Yalnız, istenen şeyi gayet vazih surette not ediniz. Eğer resmin cinsiyeti çocuğun seçmesine bırakılmış ise, bunu açıkça belirtiniz.

Test tatbik usulü :

1. Fërdi test etme için ideal düzenleme, (eğer aynı oturumda yapılmışsa 1,2,3 v.s. diye not ederek) kronolojik sıra ile birbirini takip eden sekiz resim almaktır.
2. Form ve renk bakımından *sınırlı oluşları kontrol etme.* Bu, fert serbest resimlerinde sadece kurşun kalem kullandığı ve asla renk kullanmadığı takdirde (veya tersi), onun başka bir vasıtayla da resim yapmasını istemek demektir. Eğer şahıs yalnız çizgi kullanacak ve hiçbir şekilde boya kullanmayacak olursa (yahut tersi olacak olursa) ondan öteki teknikle de bir resim yapmasını isteyiniz.
3. Muhteva bakımından *sınırlı oluşları kontrol etme.* Eğer şahıs bir yüz yahut bir insan şekli, figürü yahut her ikisini de çizmez yahut boyamazsa, ondan, bunlardan sırayla herbirini yahut ikisini birden çizmesini veya boyamasını isteyiniz.
4. Ondan kendisinin bir şey yaparkenki resmini yapmasını isteyiniz.
5. Fertlerin ve fert gruplarının bir diğeriyle temas halinde olduğu küçük bir topluluk içerisinde zümre test etmesi için sınırlı oluşların kontrolü, herkes bir miktar serbest resim verinceye kadar geciktirilmelidir.
6. Herhangi bir çocuk için veriler tamamlandığı zaman, resimleri, büyük sayfeleri - eğer icap ediyorsa - katlayarak bir araya getiriniz ve onları Chicago Üniversitesinde Coordinator's Office'e gönderecek olan reservation supervisor'a gönderiniz.

NOTLAR

1. Bu faaliyet hakkında derli toplu bir bilgi edinmek için bilhessa şu iki yazı ile kabile monografilerine bakınız. Monografilerin baş taraflarında genel olarak bu faaliyetin bir tasviri yapılmaktadır.
COLLIER, J. ve THOMPSON, L., "The Indian Education and Administration Research ", *Sociometry*, Vol. IX (1946), SS. 141-142.
THOMPSON, L., *Culture in Crisis*, New York: Harper and Bros., 1950, SS. XVI-XVII.
2. Araştırmaya konu olmuş Kızılderili kabilelerden Hopi, Sioux, Navaho, ve Papago için ayrı ayrı kabile monografileri meydana getirilmiştir. Ayrıca Zuni ve Zia için bu çeşit monografiler hazırlanmaktadır. Bu monografilerin sonlarında ekseriya tatbik edilen teknik ve testlerin küçük birer tasvirleri ve elde edilen sonuçlardan örnekler bulunmaktadır.
THOMPSON, L. ve JOSEPH, A., *The Hopi Way*, Chicago: Univ. of Chicago Press, 1944.
MACGREGOR, G., *Warriors Without Weapons: A Study of the Pine Ridge Sioux*, Chicago : Univ. of Chicago Press, 1946.
KLUCKHOHN, C. ve LEIGHTON, D., *The Navaho*, Cambridge: Harvard Univ. Press, 1946.
LEIGHTON, D. ve KLUCKHOHN, C., *Children of the People: The Navano Individual and His Development*, Cambridge: Harvard Univ. Press, 1947.
JOSEPH, A. et al., *The Desert People: A Study of the Papago Indians*, Chicago Univ. of Chicago Press, 1949.
- 3 THOMPSON, L., *Culture in Crisis*, New York : Harper and Bros., 1950.
4. Bu hususta hazırlanmış ve hazırlanmakta olan birçok yazı vardır. En tam olanı ve bizim de bu yazıyı hazırlarken en çok istifade ettiğimiz eser Havighurst ve Neugarten'inidir.
HAVIGHURST, R. ve HILKEVITCH, R., "The Intelligence of Indian Children as Measured by a Performance Scale", *Journal of Abnormal and Social Psychology*, Vol. XXXIX (1944), SS. 419-433.
HAVIGHURST, R. et al., "Environment and the Draw-a-Man Test: The Performance of Indian Children ", *Journal of Abnormal and Social Psychology*, Vol. XLI (1946), SS. 50-63.
HENRY, W.E., "The Thematic Apperception Thechnique in the Study of Culture-Personality Relations", *Genetic Psychology Monographs*, Vol. XXXV (1947), SS. 3-135.

- HAVIGHURST, R. ve NEUGARTEN, B., **American Indian and White Children**, Chicago : Univ. of Chicago Press, 1955. Ahlâk ve Heyecan Testleri bu kitaba konan " Appendix A " dan alınarak tercüme edilmiştir.
- HALLOWELL, A.I et al., "American Indian Rorschach Studies", hazırlanmakta.
5. Midwest cemaatinin cemaat olarak tasviri W. L. Warner ve arkadaşlarının, fertlerin ahlâki ve zihni özelliklerinin tasviri ise R. Havighurst ve H. Taba'nın eserlerinde bulunmaktadır.
- WARNER, W. L. et al., **Democracy in Jonesville**, New York: Harper and Bros., 1949.
- HAVIGHURST, R. ve TABA, H., **Adolescent Character and Personality**, New York: John Wiley and Sons, 1949.
6. HAVIGHURST ve NEUGARTEN, **American Indian and White Children**, S. 124.
7. PIAGET, J., **Child's Conception of the World**, New York : Harcourt, Brace and Co., 1929..
- PIAGET, J., **The Moral Judgment of the Child**, New York: Harcourt, Brace and Co., 1932.
8. LERNER, E., **Constraint Areas and the Moral Judgment of Children**, Menasha, Wis. : Banta Publishing Co., 1937, Bahis VII.
9. DENNIS, W., " Animism and Related Tendencies in Hopi Children ", **Journal of Abnormal and Social Psychology**, Vol. XXXVIII (1943), SS. 21-36.
10. Piaget'nin bu iki tip cemiyet arasındaki farkları belirtmek için vermiş olduğu konferansın muhtevası için Havighurst ve Neugarten'in **American Indian and White Children** adlı kitabının 125-126 sahifelerine bakınız.
11. YÖRÜKÂN, T., " İptidailerde Kutsal ve Kutsal-dışı Sahalar Ayrılığı ", **Sosyoloji Dergisi**, Sayı 9 (1954), SS. 12-36.
12. MEAD, M., " An Investigation of the Thought of Primitive Children, With Special Reference to Animism ", **Journal of the Royal Anthropological Institute**, Vol. LXII (1932), SS. 173-190.
13. HUANG, I., " Children's Conceptions of Physical Causality : A Critical Summary ", **Journal of Genetic Psychology**, Vol. LXIII (1943), SS. 71-121.
14. BAVELAS, A., " A Method for Investigating Individual and Group Ideology," **Sociometry**, Vol. V (1942), SS. 371-377.
15. Margaret Mead, Kilton Stewart'ın basılmamış daha birçok yazısına işaret etmektedir.
- MEAD, M., "Research on Primitive Children", Leonard Carmichael'in derlediği **Manual of Child Psychology** (New York : John Wiley and Sons, 2nd ed., 1954) adlı eserde, SS. 735 - 780.
16. WOLFF, W., **The Personality of the Preschool Child**, New York : Grune and Stratton, 1946, SS. 257-260.
17. MEAD, M., "Research on Primitive Children", aynı eser, S. 765.

18. WHITING, J. W. M. et al., **Field Manual for the Cross-Cultural Study of Child Rearing : Preliminary Draft**, New York : Social Science Research Council, 1953.
19. KLUCKHOHN, C. ve ROSENZWEIG, J. C., " Two Navaho Children over a Five-Year Period ", **American Journal of Orthopsychiatry**, Vol. XIX (1949), SS. 266-278.
20. HAVIGHURST ve NEUGARTEN, **American Indian and White Children**, SS. 148-149.
21. HAVIGHURST ve NEUGARTEN, **American Indian and White Children**, S. 95.
22. HAVIGHURST ve NEUGARTEN, **American Indian and White Children**, S. 169.
23. YÖRÜKÂN, T. ve CEBE, T., " Çatak Köyü Araştırması ", **Sosyoloji Dergisi**, Sayı 10-11 (1955-1956), SS. 1-27.
24. HAVIGHURST ve NEUGARTEN, **American Indian and White Children**, S. 24.
25. Test Bataryası ve on bir yaşında bir Hopi kız çocuğunun testlere verdiği cevaplar, Havighurst ve Neugarten'in kitabının 216-230 uncu sayfeleri arasından alınmıştır.